

Over 'gereserveerde terreinen' en andere wetenswaardigheden

Interview met Tuur Vanempten (*)

Opgetekend door Jan Gordts (redactiesecretaris sinds 1985)

Als je het hebt over *De gids op maatschappelijk gebied*, dan is Tuur Vanempten (° 1937) een naam als een klok. En, wees ervan overtuigd, ze heeft geluid. Soms als de klokke Roeland. Vliegt de blauwvoet. Storm over Vlaanderland. Soms als het angelusklepje. Kristalhelder. Als om de stilte te onderstrepen.

Zo is Tuur. Gedreven en geëngageerd met een uitgesproken mening over personen en feiten, gebeurtenissen en stromingen. Tegelijk een minzaam en innemend man met het hart op de juiste plaats.

Van begin 1974 tot eind 1998 – dat is op de kop vijftig jaar – was Tuur, beroepshalve docent economie aan de Sociale Hogeschool Heverlee, hoofdredacteur van *De gids op maatschappelijk gebied*. Dat was meteen ook een nieuwigheid: het aantrekken van iemand die zich expliciet met het *inhoudelijk* aspect zou bezighouden. Naast hem, zoals vanouds, een redactiesecretaris om hoofdzakelijk de praktische gang van zaken ter harte te nemen. Tuur bestempelt het als zijn engagement als vrijwilliger in de christelijke arbeidersbeweging.

Een kwarteeuw indrukken heeft hij verzameld. Daar wilden we samen met hem even in grasduinen.

Tuur, je allereerste stukje in GMG dateert uit februari 1966 en had als titel: 'Zwartberg, waarom?' Tussen haakjes, dat was nog vóór de onlusten waarbij er enkele doden zouden vallen. Je probeerde daarin wetenschappelijk aan te tonen dat de sluiting van de mij-

nen een economische flater zou zijn en onderstreepte daarbij het belang van de tewerkstelling van arbeidskrachten. Herinner je je dat artikelje nog?

Tuur: Ja zeker! Ik heb het geschreven op vraag van Bert Drees, toen hoofdredacteur van het KWB-ledenblad *Raak* en tevens 'voorzitter van het redactiecomité' GMG. Het bevatte o.m. volgende passus: "Ons besluit van het artikel zal zijn dat de wijze waarop de mijn van Zwartberg gesloten wordt economisch onverantwoord was, omdat ze grondig in tegenstrijd is met een fundamenteel economische eis: de maximale benutting van alle beschikbare arbeidskrachten. Hiermee wordt niet gepleit voor het behoud van de niet renderende mijnen, maar echter wel voor een voorafgaandelijke planning, rekening houdend met de mogelijkheid om de vrijgekomen arbeidskrachten om te schakelen." Men wilde toen de mijnen sluiten, om economisch-financiële motieven, maar de kost van het werkloos worden van mensen werd niet in het

kostenplaatje opgenomen. Dit levert dus een vals beeld op. Mijn bedoeling is altijd geweest om aan te tonen dat het economische en het sociale samengaan. Van bij het begin heb ik willen aantonen – iets wat ik ben blijven benadrukken – dat er in wezen geen tegenstelling is tussen het sociaal en het economisch optimum. Maatregelen die sociaal onverantwoord zijn, wreken zich op lange termijn ook economisch. Uiteraard zou ik dit-zelfde artikel vandaag de dag niet meer zó schrijven, maar aan de argumentatie die het schraagt, doe ik niets af.

Begin 1969 verschijnt er in *GMG* een fameus dubbelartikel met voor die tijd erg kritische beschouwingen bij het ACV-congres van 1968 'Het ACV verantwoordelijk voor de toekomst'. Dat was een monument van een congres waar vier jaar voorbereiding aan voorafging en het congresboek heeft tot een eind in de jaren tachtig gefungeerd als 'ACV-bijbel'. Jij, Tuur, schreef daar samen met twee collega's van de Sociale School, Fons Smets en Jef Timmermans, een kritische commentaar op. Hoe werd die onthaald?

TUUR: Het artikel was inderdaad het werk van een driespan, waarbij ik het luik 'economie' voor mijn rekening heb genomen. Het heeft wel wat wrevel opgewekt, maar globaal genomen vond ik de reactie vanuit ACV-hoek nog vrij gematigd, zeker als je ze vergelijkt met die op latere artikelen. De onderliggende toon was er trouwens een van: we trekken aan één zeel, we staan achter het congresdocument, maar stellen ons daar bepaalde vragen bij. Nieuw was dat die nu in het eigenste blad afgedrukt stonden. Het feit bovendien dat ze kwamen van o.m. een figuur als Fons

Smets – als directeur van de Sociale School toch niet de eerste de beste – gaven aan dat het hier ging om een serieuze denkoefening. *GMG* was toen echt het blad van het ACW; de identificatie van degenen die toen mee de redactionele koers uitstippelden met de beweging was heel sterk. Naar mijn aanvoelen werd deze identificatie bij een deel van de leden van het redactiecomité later door de leiding van de beweging wel eens betwijfeld.

HOE VER IS TE VER

In januari 1974 word je hoofdredacteur. Waarom was dat? Waarom jij? Waarom toen?

TUUR: Ik kan alleen maar zeggen dat Bert Drees het mij is komen vragen en dat men – Bert in de eerste plaats – op dat ogenblik toch

Tuur Vanempen, een kwarteeuw lang hoofdredacteur van *De gids op maatschappelijk gebied*.

al moet geweten hebben 'welk vlees men met mij in de kuip had'. Op de andere vragen moet ik het antwoord schuldig blijven. Overigens wil ik hier beklemtonen dat Bert zowat onze schutsengel en *go-between* is geweest, zeker in de

beginjaren, *grosso modo* van 1974 tot 1982. Hij gaf ons de kans om kritisch te zijn; hij koos partij voor de kritische jongens (er waren er meerdere) in het redactiecomité - geloof me, er zaten er ook andere in. Misschien sloot ik in mijn persoon een aantal criteria in waarvan Bert dacht: die hebben we nodig om van *GMG* een blad te maken, van de beweging uiteraard, maar toch met een zekere autonomie. De daaropvolgende jaren zouden uitwijzen dat dit de kernvraag zou worden: hoe zelfstandig is de *GMG*-redactie t.o.v. de (leiding van de) beweging?

Nog even aanstippen dat er toen tussen de beweging en de Sociale School een nauwe band was. 'Men kende ons' en - omgekeerd - de Sociale School was nog altijd een belangrijke leverancier van beroepskrachten van de beweging. Als we nog verder teruggaan in de tijd merken we dat Sociale School en *GMG* allebei producten zijn van eenzelfde streven en bedoeling: de emancipatie, opleiding en vorming van het middenkader. Die wederzijdse identificatie is thans veel minder groot.

Je eerste jaren als hoofdredacteur - van 1974 tot 1982 - zou je de 'Sturm und Drang'-periode kunnen noemen. Een kritische houding t.a.v. het gevestigde, in de nasleep van mei '68, vind je ook terug in *GMG*...

TUUR: Spanningen met de ACW-leiding - want die zijn er geweest - kristalliseerden zich in

Tuur Vanempen

Maatregelen die sociaal onverantwoord zijn, wreken zich op lange termijn ook economisch.

”

en rond twee rubrieken. Vooreerst het editoriaal. Dat bestond al van in 1958 en werd geacht een standpunt te vertolken van het redactiecomité. Uiteindelijk zal het in maart 1978 stopgezet worden. De motivering hiervoor luidde: "Het

is zeer moeilijk, zoniet onmogelijk om binnen het redactiecomité consensus te krijgen." Ook was er de in januari 1968 gestarte rubriek 'Zo dachten wij', als prototype van de nieuwe geest. Het waren kleinere stukjes met 'ons gedacht' over tal van zaken. Ze hebben bij herhaling de nodige deining veroorzaakt..

Eigenlijk had ik bij mijn aantreden als hoofdredacteur twee grote bekommernissen. Eén: in *GMG* moest de arbeidsproblematiek duidelijk en onverkort gestalte blijven krijgen. Twee: *GMG* zou een forum moeten zijn waarbinnen zich een debatcultuur kon ontwikkelen en afspelen. Dit betekent ondermeer aan groepen militanten uit de beweging die zich kritisch opstellen in *GMG* een forum bieden. Al gauw merkte en ervoer ik dat er twee hete hangijzers waren, waarover je moeilijk kon schrijven - zeker als we de wat kritische toer opgingen - zonder te riskeren in aanvaring te komen met de ACW-leiding: de politieke opstelling van de beweging (en alles wat daarmee te maken had) en het reilen en zeilen binnen de beweging zelf. Rond deze twee *items* zijn er inderdaad meermaals spanningen geweest. Maar - ik herhaal - gelukkig waren we met meerdere kritische stemmen in het redactiecomité en hadden we Bert Drees achter ons die het steeds voor ons heeft opgenomen.

Mogen we misschien zelf een voorbeeld aanhalen: het CVP-congres 'Voorspoed door moed'...

TUUR:... En ons commentaarstuk daarop in *GMG* (september 1977): 'Moed voor voorspoed'. 'Onze' betekent hier: van Gilbert De Swert, Chris Buseyne, Jan Bauwens en ikzelf. Toenmalig ACW-voorzitter D'havé stuurde toen prompt een briefje dat zo iets niet door de beugel kon en dat er eens diende gepraat te worden. Nog niet zozeer wát we hadden geschreven werd aangevochten, wel het feit op zich én het gegeven dat we daarover geen ruggespraak hadden gehouden met de beweging, temeer daar vele ACW-mensen – in de verbonden en op de diverse studiediensten – nauw betrokken waren geweest bij de opstelling van het CVP-congresdocument. Onze scherpste kritiek betrof dan nog passages die er op uitdrukkelijk verzoek van ACW'ers waren ingekomen – iets wat we niet wisten. Deze heibel en de spanningen n.a.v. andere stukjes (editoriaal, Zo dachten wij...) mondden uit in 'georganiseerde gesprekken' tussen een afvaardiging van het redactiecomité en het dagelijks bestuur van het ACW (april-juni 1978). Grond van de zaak was: hoever reikt de redactionele vrijheid? We kwamen tot volgende slotsom: uiteindelijk is de redactie autonoom, maar er zijn 'terreinen' die de ACW-leiding voor zich 'reserveert'. Dit wil zeggen, vooraleer daar iets over verschijnt, dient dit voorgelegd aan of *gecheckt* bij deze of gene leidinggevende van de beweging. Om welke thema's ging het dan? Alles wat te maken had met politiek, alles wat zich afspeelde binnen een ACW-deelorganisatie en als het ging over instanties en personen van buiten de beweging. Om even de tweede gevoeligheid te illustreren: mijn kritisch stukje – eind van de jaren tachtig – over het invoeren van de syndicale premie in over-

Tuur Vanempen

De Sociale School en De gids op maatschappelijk gebied zijn allebei producten van eenzelfde streven en bedoeling: de emancipatie, opleiding en vorming van het middenkader. ”

heidsdiensten en de vraag tot wederwoord daarop van ACW-topman Hervé Decuyper.

Was de redenering: GMG bestaát en dat zal geweten zijn...?

TUUR: Je mag niet de indruk krijgen dat het er praktisch altijd bovenarms opzat. Het was

geenszins onze bedoeling om in het wilde weg kritiek te spuien. Het redactiecomité maakte in eer en geweten zijn afwegingen, legde zich soms zelfs bij voorbaat een zekere mate van zelfcensuur op. Ook was er een wederzijds loyale houding. Dreigementen e.d. zijn er nooit geweest. Maar dat alles nam niet weg dat er soms bijdragen verschenen die dan achteraf de nodige commotie veroorzaakten. Eén voorbeeldje nog: het – belangrijk – ACW-congres 'Welzijn in solidariteit' in 1979. Daarop voortbouwend verschijnt er midden 1980 een artikel van een aantal ACW-basis-militanten: Politieke comités voor een politiek profiel van het ACW. Twee keer het woord 'politiek' in de titel; je kunt raden dat het hier ging om uiterst gevoelige materie. Ook nu weer was de kritiek van de ACW-leiding niet zozeer dat het verschenen wás, maar dat de auteurs de beweging en haar interne gevoeligheden onvoldoende kenden én dat de buitenwereld meningen en opiniërende stukken in *GMG* vaak beschouwt als officiële ACW-standpunten...

Bijdragen aan een debatcultuur, zo zei je, stond van meet af aan ook hoog in je vaandel...

TUUR: De moeilijkheid om te debatteren over de politieke opstelling is reeds voldoende

geïllustreerd. Maar ook ten aanzien van de eigen beweging botste ik al gauw op een dubbele, fundamentele, moeilijkheid. Degenen binnen de beweging die de respectieve thematieken door en door kenden, zij die 'wisten', konden er dikwijls niet (meer) over schrijven, precies omwille van hun (te) nauwe betrokkenheid bij het beleid. En anderen, buitenstaanders, mochten er niet over schrijven, omwille van, zo dacht men, hun te geringe *knowhow* over of vertrouwdheid met het onderwerp in kwestie en de twijfel aan hun loyale opstelling ten opzichte van de beweging. Wegens dat gebrek aan openheid is er in *GMG* nooit echt een debatcultuur tot stand gekomen.

OP KOERS VAREN

De jaren 1982 tot 1992, mogen we die betitelen als de periode van de stabiliteit?

Tuur: In 1982 – na een geschil nogmaals i.v.m. een stukje in 'Zo dachten wij' – komt er, na een gesprek tussen redactiecomité en dagelijks bestuur ACW – een document tot stand over hoe het verder moet met *GMG*. Daarin werden de krijtlijnen

uitgetekend en de bekommernis verwoord om een goed tijdschrift te maken.

Tussen ACW-leiding en *GMG*-redactie kwam een soort van *modus vivendi* tot stand. Er was de wederzijdse aanvaarding en het inzicht dat beide partijen het beste voorhadden met het tijdschrift. De kwestie van 'hoe ver mag *GMG* gaan in zijn autonomie' komt nu minder op de voorgrond dan wel de vraag hoe *GMG* er moet uitzien om een boeiend en leesbaar blad te zijn en te blijven. Onder verstaan: van de

beweging, voor de beweging, maar ook in staat om buitenstaanders te interesseren. Deze periode loopt zowat tot het begin van de jaren negentig, met als exponent van de zonet genoemde bekommernis de uit 1986 daterende nota: *De gids: op welke manier naar het jaar 2000?* Men richtte zich dus op de toekomst en een van de zenuwknopen daarbij was – ook in de eerste periode trouwens – de vraag hoe de link tussen het blad en de brede beweging (deelorganisaties inbegrepen dus) kon verstevigd worden. Gepoogd werd dit te bewerkstelligen door vanuit elke deelorganisatie twee mensen – iemand van het beleid en iemand vanuit studie & vorming – af te vaardigen naar het redactiecomité; vanuit het ACW waren er dat drie. Tevens werd een ruimere redactieraad – een stuurgroep zeg maar – in het leven geroepen, ook voor een stuk vanuit dezelfde zorg om *GMG* sterker te verankeren binnen de beweging. In het begin

lukte dit vrij goed, maar na verloop van jaren is het verwaterd. Uiteindelijk was het alleen nog het ACW dat heeft standgehouden, zou je kunnen zeggen, en bestond het redactiecomité nog slechts uit een handvol mensen. De redactieraad van zijn kant is slechts enkele keren samengekomen. Ook niet echt een succes-

verhaal dus... De keren dat ie is bijeengewees, werden er wel interessante ideeën gespuid, maar de uitvoering ervan bleef ondermaats. De discussie over de leesbaarheid kwam in die jaren heel sterk aan bod. Hoe kun je auteurs die een interessante bijdrage leveren voor de thematieken waarmee de beweging bezig is, aan het woord laten, zonder een blad te worden dat niet leesbaar is voor de doelgroep binnen de beweging? Uit die discussie zijn we niet uitgeraakt.

Tuur Vanempten

Wegens een gebrek aan openheid is er in *De gids op maatschappelijk gebied* nooit echt een debatcultuur tot stand gekomen.

”

Men boog zich in de periode 1982-1992 dus meer dan in het verleden over 'het product' GMG. Begon men aan te voelen dat er nood was aan vernieuwing?

TUUR: Inderdaad. Veel van wat vroeger vanzelfsprekend was, was dat inmiddels niet meer of veel minder. Terzake is een ideeënlijstje uit begin 1987 van Gilbert De Swert (hoeft het gezegd, een van de steunpilaren van *GMG*), in reactie op de daarnet vernoemde nota, erg interessant. Hij stelt daarin een aantal zaken voor die we later ook zullen terugvinden in de 'nieuwe' *GMG* sinds 1999. Een voorafbeelding als het ware van 'blad met mening (m/v)'. Hij is ook de bedenker geweest van meerdere memorabele rubrieken, zoals – om maar die twee te noemen – Het Belet en Het Buffet. Dat laatste ging van start in 1985 en eindigde in 1992. De pittige stukjes daarin van het betrokken schrijverscollectief zorgden meermaals ook voor enige ophef. Het verslag van het redactiecomité van 15 januari 1988 daarover: "Het Buffet: voor of tegen, maar één conclusie blijft overeind. Het Buffet wordt gelezen en er wordt over gepraat." Typerend, niet!

LEVEN EN OVERLEVEN

GMG verscheen iedere maand (tien nummers per jaar), kopijnoed was er doorgaans niet, de 'grote veldslagen' waren geleverd, de felle emoties van vroeger waren getemperd, alles was al 's gezegd en besproken geworden... men had nog jaren op dezelfde manier kunnen verder werken, of niet?

TUUR: Alles gezegd! Toch niet! De kritische noot zat verscholen in de korte stukjes. Er kwamen nog kritische bijdragen (zij het minder) ter sprake, maar die kregen geen goedkeuring in het redactiecomité. Dit laatste was onderhand erg klein geworden; hooguit een vijftal mensen – ikzelf en de redactiesecretaris inbegrepen – was een te kleine basis om de noodzakelijke wissel op de toekomst te trekken. Immers, de vragen van vroeger waren dan wel gesteld, maar voor een groot stuk onbeantwoord gebleven: voor wie schrijven we, door wie wordt *GMG* gelezen, wat is de

Tuur Vanempten

De bestaansgrond van *De gids op maatschappelijk gebied* is doorheen de jaren nooit in twijfel getrokken.

”

optimale verhouding korte – lange artikelen, hoe kunnen we ons bereik vergroten, ons lezerspubliek doen toenemen... dat soort zaken kwam voortdurend terug naar boven. Maar daar kwam, in 1996 en 1997, een element bij dat de ultieme zweepslag zou zijn om in 1999

met een gewijzigd concept uit te pakken: een fameuze *zoenk* in het aantal abonnementen. Dat had niet onmiddellijk te maken met de inhoud van het blad en was vooral het gevolg van een aantal externe factoren, maar goed... de feiten waren daar. Er werd aan de financiële alarmbel getrokken. Wou *GMG* verder overleven (wat als dusdanig niet in vraag werd gesteld), dan moest er iets gebeuren (met de klemtoon op 'moest'). Tegelijk daarmee kwamen ook de 'oude' vragen opnieuw aan de oppervlakte – ik heb ze daarnet nog eens vernoemd. Voor 1998 was het inmiddels reeds te laat, maar vanaf 1999 zit *GMG* dus in een ander kleedje en heeft Sam De Smedt mij opgevolgd als hoofdredacteur. Het huidig redactiecomité bestaat uit een negental mensen, van binnen de beweging en van daarbuiten, en er werd – met succes – een nieuwe redactieraad in het leven geroepen.

HEBBEN EN HOUDEN

Uw 'laatste woord', hoe zou dat klinken?

TUUR: Van *GMG* een ruim bewegingsblad maken, is gebleken een moeilijke zaak te zijn. De meeste geledingen en diensten hebben hun eigen publicatie, waardoor kopijtoevoer van die kant niet voor de hand ligt – de 'interessantste brokken' reserveren ze – begrijpelijk – voor zichzelf. En er is de geslonken leescultuur, zeker ook bij de vrijgestelden van de beweging. 'Men leest niet.' Dat maakt het er uiteraard ook niet eenvoudiger op. In die zin is *GMG* binnen de groep van bewegingsbladen zowat altijd een buitenbeentje gebleven. De bestaansgrond van *GMG* is doorheen de jaren echter nooit in twijfel getrokken. Fusioneren met een ander tijdschrift is nimmer aan de orde geweest, net zomin als het opnemen van publiciteit (om principiële redenen doen we dat niet).

De conclusie die ik trek, is dat de beweging moet houden aan en houden van een kritisch ingesteld blad als *GMG*.

(*) Dit vraaggesprek steunt op heel wat onderzoekwerk verricht door Jozef Mampuy, waarvoor onze dank.